

Els inicis de la diplomàcia cultural catalano-alemanya a la primera meitat del segle XX*

The beginnings of Catalan-German cultural diplomacy in the first half of the twentieth century

Marició Janué i Miret
(Universitat Pompeu Fabra)

*(...) instintivament nosaltres fem com els alemanys: may separem la ciència de la patria. (...) La devoció patriòtica ha fecundat la curiositat científica. (...) Així va anar-se fent general sentir del nostre poble la confusió entre patriota y home de ciència; (...)*¹.

Date of receipt: 17th June 2020

Date of acceptance: 23rd December 2020

8. Publicacions periòdiques citades (no referides per autor)

Destino

Diario de Barcelona

El Diluvio

Flama

Ibero-Amerikanisches Archiv

* Una primera versió d'aquest text la vaig presentar al *Simposi Internacional: La projecció cultural exterior de Catalunya als segles XX i XXI* que se celebrà a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona el 29.11.2019 (<<https://www.upf.edu/web/nexus/properes-activitats>>). Tant aquell simposi com aquest text s'inscriuen en el projecte de recerca 'Ciencia, cultura y nación en España, del desastre de 1898 al fin de la dictadura franquista' / 'Science, culture, and nation in Spain from the 1898 "disaster" to the end of Franco Dictatorship', FFI-HAR 2016-75559 (AEI/FEDER,UE) (<https://www.upf.edu/web/nexus/projectes/-/asset_publisher/3yse1BNgI3fu/content/id/8612956/maximized#.XsUS9WgzZzo>). Vull agrair als avaluadors de la revista els seus molt útils comentaris i recomanacions.

¹ Prat de la Riba, 1906b dins Julià-Muné, 2000, p. 5.

Mirador
Mitteilungen aus Spanien
El Poble Català
Revista Musical catalana
Spanien. Zeitschrift für Auslandskunde
La Veu de catalunya

9. Bibliografia

- Alcover, Antoni M. (1983) *Dietari de l'excursió filològica 1906*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- Aschmann, Birgit (1999) „*Treue Freunde*“...? *Westdeutschland und Spanien 1945-1963*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Ash, Mitchell G. (1996) 'Denazifying Scientists - and Science', dins Judt, Mattias - Ciesla, Burghard (Eds.) *Technology Transfer Out of Germany After 1945*. Amsterdam: Harwood academic publishers, pp. 61-80.
- (2006) 'Wissenschaftswandlungen und politische Umbrüche im 20. Jahrhundert – was hatten sie miteinander zu tun?', dins Bruch, Rüdiger vom - Gerhardt, Uta - Pawliczek, Aleksandra (Eds.) *Kontinuitäten und Diskontinuitäten in der Wissenschaftsgeschichte des 20. Jahrhunderts*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 19-37.
- Balcells, Albert (2001) *Antoni Rubió i Lluch, historiador i primer president del l'Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Balcells, Albert - Pujol, Enric (2002) *Història de l'Institut d'Estudis Catalans, Vol I: 1907-1942*. Barcelona: Institut d'Estudis catalans / Catarroja, Afers.
- Bosch-Gimpera, Pere (1980) 'Pensionat a Berlín', dins Bosch-Gimpera, Pere *Memòries*. Barcelona: Edicions 62, Cap. IV: pp. 51-72.
- Briesemeister, Dietrich (1988) 'Katalonien und Deutschland: ein Überblick über die kulturgeschichtlichen wechselbeziehungen', *Zeitschrift für Katalanistik*, 1, pp. 11-35.
- Calvo, Lluís (2007) 'El pensament alemany i el catalanisme. Pi i Margall, Valentí Almirall, Torras i Bages, Prat de la Riba i Rovira i Virgili', dins Pons, Arnau - Škrabec, Simona (Ed.) *Carrers de frontera. Passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana*. Barcelona: Institut Ramon Llull pp.64-69.

- Deibel, Ulla (1928) 'La Reyna Elionor de Sicilia', *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 10, pp. 349-453, <<https://www.raco.cat/index.php/MemoriasRABL/article/view/205698>> (Consultada 24 de maig 2020).
- de la Hera Martínez, Jesús (2002) *La política cultural de Alemania en España en el período de entreguerras*. Madrid, CSIC.
- Diccionari de la Llengua Catalana* (2019) "diplomacia", Institut d'Estudis Catalans, dins <<https://dlc.iec.cat/Results?DecEntradaText=diplom%C3%A0cia&AllInfoMorf=False&OperEntrada=0&OperDef=0&OperEx=0&OperSubEntrada=0&OperAreaTematica=0&InfoMorfType=0&OperCatGram=False&AccentSen=False&CurrentPage=0&refineSearch=0&Actualitzacions=False>> (consultada 21 de maig 2020).
- Diccionari de la Llengua Catalana* (2019b) "nació", Institut d'Estudis Catalans, dins <<https://dlc.iec.cat/Results?DecEntradaText=naci%C3%B3&AllInfoMorf=False&OperEntrada=0&OperDef=0&OperEx=0&OperSubEntrada=0&OperAreaTematica=0&InfoMorfType=0&OperCatGram=False&AccentSen=False&CurrentPage=0&refineSearch=0&Actualitzacions=False>> (consultada 21 de maig 2020).
- Diccionari portàtil de les llengües catalana y alemanya: ab la pronunciació figurada segons el sistema fonètic de Tuussaint-Langenscheidt = Taschenwörterbuch der katalanischen und deutschen Sprache: mit Angabe der Aussprache nach dem phonetischen System der Methode Toussaint-Langenscheidt* (1911-1916) 2 Vols. Berlin: Langenscheidtsche Verlagsbuchhandlung.
- Diccionario de la Lengua Española* (2019) "Diplomacia", Real Academia Española, <<https://dle.rae.es/diplomacia?m=form>> (consultada 20 de maig 2020).
- Eberenz-Greoles, Carme (1990) 'Bernhard Schädel i els Països Catalans', *Zeitschrift für Katalanistik*, 3, pp. 137-166.
- Ferrando Melià, Ferran (1991) 'La cultura catalana en terra alemanya', *Mitteilungen der Deutsch-Katalanischen Gesellschaft*, 16, 1991, pp. 3-7.
- Finke, Heinrich (1908-1922) *Acta Aragonensia: Quellen zur deutschen, italienischen, französischen, spanischen Kirchen- und Kulturgeschichte aus der diplomatischen Korrespondenz Jaymes II., 1291-1327*, 3 vols. Berlin / Leipzig: W. Rothschild.
- (1918) 'Wesen und Wandlungen der spanischen Politik', *Mitteilungen aus Spanien*, 6, pp. 161-179.
- Friese, Birgit (1985) *Carles Riba als Übersetzer aus dem Deutschen*. Frankfurt a.M. - Bern - New York: Lang.

- Fuentes Cordera, Maximiliano (2009) 'La particular dimensió europea de Eugeni d'Ors durant la Primera Guerra Mundial', *Ayer*, 76, pp. 209-243.
- (2013) 'Germanòfils y neutralistas: proyectos tradicionalistas y regeneracionistas para España (1914-1918)', *Ayer*, 91, pp. 63-92.
- García Bellido, Antonio (1960) 'Adolf Schulten', *Archivo Español de Arqueología*, 33, 101-102, pp. 222-228, <<http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/adolf-schulten-0/pdf/>> (accessible, 24.6.2019).
- Gienow-Hecht, Jessica - Donfried, Mark C. (2010) 'The Model of Cultural Diplomacy. Power, Distance, and the Promise of Civil Society', dins Gienow-Hecht, Jessica - Donfried, Mark C. (Eds.) *Searching for a Cultural Diplomacy*. New York/Oxford: Berghahn Books. pp. 13-29.
- Grossmann, Rudolf (1919) 'Das Autonomieproblem in Spanien', *Spanien. Zeitschrift für Auslandkunde*, 1, 2, pp. 115-136.
- (1923) *Katalanische Lyrik der Gegenwart. Eine deutsche Auslese*. Veröffentlichungen des Ibero-Amerikanischen Instituts. Hamburg: Casa Editorial Fausto.
- Guardiola, Carles-Jordi - Quintana, Artur (1990) 'El carteiig Karl Vossler / Carles Riba', *Zeitschrift für Katalanistik*, 3, pp. 167-212.
- Hina, Horst (1972) 'Der deutsche Einfluss in Katalonien im Zeitraum 1895-1920', dins Johannes Hösl (Ed.) *Beiträge zur vergleichenden Literaturgeschichte. Festschrift für Kurt Wais*. Tübingen: Niemeyer Verlag, pp. 299-320.
- (1991) "'Oh amiga, com us coneixem mal per aquí!'" . La imatge d'Alemanya en l'obra (catalana) d'Eugeni d'Ors', *L'Aiguadolç*, 14, pp. 27-47.
- Jané-Lligué, Jordi (2012) 'L'impacte de la fira de Frankfurt a Alemanya', dins Teresa Iribarren i Donadeu - Simona Škrabec (Eds.) *Constellacions variables. Literatura en la societat de la informació*. Barcelona: UOC, pp. 145-186.
- (2019) 'Literatura alemanya traduïda al català: d'afinitats electives i de canons', *Quaderns. Revista de Traducció*, 26, (dins Dossier. La impaciència del cor: l'aspiració germànica, de Maragall a Foncuberta), pp. 11-31.
- Janué i Miret, Marició (2007) 'Autorepresentación nacional y conflicto sociopolítico: Alemania en la exposición Internacional de Barcelona de 1929', *Spagna Contemporanea*, 31, pp. 113-136.
- (2007b) 'Ens coneixem? Vincles culturals catalanoalemanys', dins Klaus-Jürgen Nagel *Catalunya explicada als alemanys. Les claus per entendre una nació sense estat a l'Europa actual*. Valls: Cossetània Edicions, pp. 97-130.

- (2007c) 'Kennen wir uns eigentlich? – zur Geschichte der deutsch-katalanischen Kulturbeziehungen', dins Nagel, Klaus-Jürgen, *Katalonien - Eine kleine Landeskunde*. Stuttgart: Messidor verlag, pp. 105-136.
 - (2008) 'La cultura como instrumento de la influencia alemana en España: la Sociedad Germano-Española de Berlín (1930-1945)', dins Janué i Miret, Marició (Ed.) *España y Alemania: historia de las relaciones culturales en el siglo XX*. Madrid: Asociación de Historia Contemporánea/Marcial Pons (= *Ayer*, 69), pp. 21-45.
 - (2010) 'La ciencia y la cultura alemanas como espejo: pensionados de la Junta de Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas (JAE) en Alemania', dins Rebok, Sandra (Ed.) *Traspasar Fronteras. Un siglo de intercambio científico/Über Grenzen Hinaus. Ein Jahrhundert Deutsch-Spanische Wissenschaftsbeziehungen*. Madrid: CSIC - DAAD, 2010, pp. 169-191.
 - (2012) 'Les relacions culturals mútues entre Catalunya i Alemanya en l'etapa d'auge del catalanisme fins la fi de la Guerra Civil', dins Arnabat, Ramon - Gavallda, Antoni (Eds.) *Projectes nacionals, identitats i relacions Catalunya-Espanya. Homenatge al doctor Pere Anguera (II)*. Catarroja/Barcelona: Afers, pp. 207-220.
 - (2019) 'Contributing to the cultural "New Order": How German intellectuals attributed a prominent place for the Spanish nation', dins Björkman, Maria - Lundell, Patrik - Widmalm, Sven (Ed.) *Intellectual Collaboration with the Third Reich. Treason or Reason?*. UK: Routledge, pp. 214-229.
- Jaspert, Nikolas (2004) 'Die deutschsprachige Mittelalterforschung und Katalonien: Geschichte, Schwerpunkte, Erträge', *Zeitschrift für Katalanistik*, 17, pp. 155-226.
- Julià-Muné, Joan (2000) *L'inici de la lingüística catalana: Bernhard Schädel, Mn. Antoni M. Alcover i l'Institut d'Estudis Catalans. Una aproximació epistolar (1904-1925)*. Barcelona, Curial.
- (2007) 'Antoni M. Alcover i Bernhard Schädel', dins Pons, Arnau - Škrabec, Simona (Ed.) *Carrers de frontera. Passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana*. Vol. I, Barcelona: Institut Ramon Llull, pp. 76-79.
- Klaiber, Ludwig (1937) 'Katalonien in der deutschen Wissenschaft', *Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens*, 6, pp. 411-461.
- Marichal, Juan (1988) 'La europeización de España (1898-1936)', *Sistema*, 86/87, pp. 53-60.

- Massot i Muntaner, Josep (2005) *Jordi Rubió i Balaguer. Semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Medina, Jaume (1989) 'Karl Vossler i Catalunya', dins Bastardes, Joan *Miscel·lània Joan Bastardes 1*. Montserrat: Publicacions de l'Abadia, pp. 245-294.
- (2007) 'Carles Riba i Alemanya', dins Pons, Arnau - Škrabec, Simona (Ed.) *Carrers de frontera. Passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana*. Vol. 1, Barcelona: Institut Ramon Llull, pp. 174-182.
- Meyenn, Karl von (1988) 'Del conocimiento científico al poder de la ciencia. Ciencia y política en Alemania durante el segundo imperio y la República de Weimar', dins Sánchez Ron - José Manuel (Coord.) *1907-1987. La Junta para ampliación de estudio e investigaciones científicas 80 años después. Simposio internacional Madrid, 15-17 de diciembre de 1987*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1988, pp. 63-126.
- Murgades, Josep (2019) 'El Goethe de Maragall o com es pot suplir "la falta d'una tradició literària pròpia i seguida"', *Quaderns. Revista de Traducció*, 26, (dins Dossier. La impaciència del cor: l'aspiració germànica, de Maragall a Foncuberta), pp. 33-49.
- Murua y Valerdu, Agustín (1914) *Tres años en Alemania. Memorias de un pensionado*. Barcelona, Sociedad General de Publicaciones.
- Nagel, Klaus-Jürgen (2007) *Catalunya explicada als alemanys. Les claus per entendre una nació sense estat a l'Europa actual*. Valls, Cossetània Edicions.
- (2007) *Katalonien - Eine kleine Landeskunde*. Stuttgart, messidor verlag.
- Neumann, Petra (1998) *Untersuchungen zu Werk und Rezeption des katalanischen Dramatikers Àngel Guimerà*. Frankfurt a.M.: Lang.
- Peidro Pérez, David (2019) 'Hölderlin en Riba. Travessar el cant, traspasar la llengua', *Quaderns. Revista de Traducció*, 26, (dins Dossier. La impaciència del cor: l'aspiració germànica, de Maragall a Foncuberta), pp. 51-63
- Peláez, Manuel J. - Guckes, Angélica B.- Gómez Rojo, María E. - Serrano, Concepción (Ed.) (1997) *Epistolario Germánico de Ferran Valls i Teberner 1911-1942*. Barcelona: Cátedra de Historia del derecho y de las Instituciones Universidad de Málaga y otros.
- Pons, Arnau - Škrabec, Simona (Ed.) (2007) *Carrers de Frontera, 2 vols.* Barcelona: Institut Ramon Llull.
- (2008) *Grenzen sind Strassen*. 2 vols., Barcelona: Institut Ramon Llull.

- Pöppinghaus, Ernst-Wolfgang (1999) *“Moralische Eroberungen”?* Kultur und Politik in den deutsch-spanischen Beziehungen der Jahre 1919-1933. Frankfurt am Main: Vervuert.
- Praesent, Hans (1925) ‘Die deutsche Buchausstellung in Barcelona und das katalanische Bibliothekswesen’, *Zentralblatt für Bibliothekswesen*, 42, pp. 466-477.
- Prat de la Riba, Enric (1906) *La Nacionalitat Catalana*. Barcelona: Tip. L’Anuari de la Exportació, Facsím, edició electrònica a <http://eapc.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/varia/24_la_nacionalitat_catalana/nacionalitat_catalana.pdf> (consultat 1 de juny 2020).
- (1906b) ‘El Congrés d’avuy’, *La Veü de Catalunya*, 13 d’octubre.
- Quelle, Otto (1924) ‘Zur Erinnerung an Bernhard Schädel’, *Ibero-Amerikanisches Archiv*, 1 (1), pp. 92-94.
- Quintana, Artur (2009) ‘L’aportació dels romanistes alemanys als estudis de lingüística contrastiva del català amb altres llengües’, *Caplletra*, 47, pp. 165-178.
- Rebok, Sandra (2010) ‘Ciencia alemana en España: los comienzos de la cooperación institucional en los albores del siglo XIX’, dins Rebok, Sandra (Ed.) *Traspasar Fronteras. Un siglo de intercambio científico/Über Grenzen Hinaus. Ein Jahrhundert Deutsch-Spanische Wissenschaftsbeziehungen*. Madrid: CSIC - DAAD, pp. 109-137.
- Richert, Gertrude (1925) *Mittelalterliche Malerei in Spanien. Katalanische Wand- und Tafelmalereien*. Berlin, Ernst Wasmuth.
- (1927) *Barcelona*. Hamburg / Berlin, Hanseatische Verlagsanstalt.
- (1935) ‘Zu Heinrich Finke’s 80. Geburtstag’, *Ibero-Amerikanisches Archiv*, 1, pp. 91-93.
- (1936-1937) ‘Zum 80. Geburtstag von D. Antonio Rubió i Lluch’, *Ibero-Amerikanisches Archiv*, Jahrgang 10, pp. 188-189.
- (1937) ‘La iconografia del Crist i de la Verge en les pintures murals romàniques del Museu d’Art de Catalunya’, *Butlletí dels Museus d’Art de Barcelona*, 68, 7, pp. 1-11, <https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/publicaciones/numeros_por_mes.do?idPublicacion=362&anyo=1937> (consultat 3 de juny 2020).
- (1942) ‘Professor Valls Taberner’, *Ibero-Amerikanische Archiv*, 1-2, p. 62.

- Riquer, Borja de (2016) *Cambó en Argentina. Negocios y corrupción política*. Barcelona: Edhasa.
- Robles i Sabater, Ferran (2005) 'Les traduccions alemanyes de literatura catalana', *Zeitschrift für Katalanistik*, 18, pp. 215-229, <https://www.researchgate.net/publication/26413738_Les_traduccions_alemanyes_de_literatura_catalana_German_translations_of_Catalan_literature> (consultat 2 de juny 2020).
- (2009) 'L'aportació alemanya als estudis de lingüística catalana', *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, 47, pp. 105-111.
- Roca Rosell, Antoni (2005) 'Einstein en Barcelona', *Quark*, 36, pp. 26-35.
- (2007) 'L'estada d'Einstein a Barcelona', dins Pons, Arnau - Škrabec, Simona (Ed.) *Carrers de frontera. Passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana*. Vol. 1, Barcelona: Institut Ramon Llull, pp. 162-163.
- Sallent, Emma - Roca, Antoni (1923) 'Sopar a Barcelona en honor d'Albert Einstein (1923)', *Revista de Física*, número especial, pp. 57-64 (versió castellana, 'La cena "relativista" de Barcelona (1923)', *Quark*, 36, 2005, pp. 72-84).
- Schädel, Bernhardt (1904) *Untersuchungen zur katalanischen Lautenentwicklung*. Halle: Erhardt Karras.
- Schulten, Adolf (1934) *Tarraco*. Tarragona: Tallers tipogràfics Suc. de Torres & Virgili.
- Soldevila, Ferran (1925) 'La historia i l'erudició. L'homenatge a Heinrich Finke', *Revista de Catalunya*, 2 (3), 16, pp. 411-414.
- Stegmann, Tilbert, Dídac (2016) 'La catalanística a Alemanya', dins Stegmann, Tilbert, Dídac *El plaer de llegir literatura catalana*. Lleida: Pagès Editors, pp. 247-287.
- Ucelay-Da Cal, Enric (2003) *El imperialismo catalán. Prat de la Riba, Cambó, D'Ors y la conquista moral de España*. Barcelona: Edhasa, 2003.
- Valbuena i Prat, Àngel (1932) 'Vossler i el centenari de Goethe', *Mirador*, 167, 14 d'abril, p. 4, <https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/publicaciones/numeros_por_mes.do?idPublicacion=249&anyo=1932> (consultat 5 de juny 2020).
- Vogel, Eberhard (1886) *Neucatalanische Studien*. Paderborn: Ferdinand Schöningh.
- (1911-1916) *Diccionari portàtil de les llengües catalana y alemanya: ab la pronunciació figurada segons el sistema fonètic de Tuussaint-Langenscheidt* =

Taschenwörterbuch der katalanischen und deutschen Sprache: mit Angabe der Aussprache nach dem phonetischen System der Methode Toussaint-Langenscheidt 2 Vols. Berlin: Langenscheidtsche Verlagsbuchhandlung.

Vollmer, Günter (1988) *Nachlass Richert. Materialien zur spanischen und lateinamerikanischen Kunts und Kunstgeschichte.* Berlin: Ibero-Amerikanisches Institut.

Westermann, Diedrich (1919) 'Deutsch-spanische Friedensarbeit während des Krieges', *Spanien. Zeitschrift für Auslandskunde*, 1 (4), pp. 241-248.